

Cilt/Volume 2, Sayı/Issue 3, Ocak /January 2020, ss. 1-10.

Geliş Tarihi–Received Date: 12.01.2020 Kabul Tarihi–Accepted Date: 19.01.2020

ARAŞTIRMA MAKALESİ – RESEARCH ARTICLE

JİN SHU'DAKİ BİLGİLER IŞIĞINDA MS 3. YÜZYILDA HUNLARA (XİONG-NU)

GENEL BİR BAKIŞ

SEMA ORSOY*

ÖZET

Çin'deki Batı Jin (MS 265-317) ve Doğu Jin (MS 317-420) Hanedanlarının tarihinin kaydedildiği *Jin Shu* (*Jin Hanedanı Tarihi*), dönemin olaylarını aktarmanın yanı sıra özellikle o devirde kurulmuş olan üç tanesi Çin kökenli 13 tanesi Çinli olmayan kavimlerin kurduğu 16 devletin siyasi güçleri hakkında da bilgiler içermektedir. O dönemde etkili olan toplumlar arasında Xiong-nu(Hun), Xian-bei, Di ve Qianglar görülmektedir. Çalışmamızda *Jin Shu*'nun 97. Bölümü'nde yer alan 67. Monografi içinde Bei (Kuzey) Di başlığı altında Xiong-nu(Hun) kısmı temel kaynak olarak ele alınacaktır. Belgede, Hunların kimliğinden, Han Hanedanı (MÖ 206-MS 220) dönemi ortalarında parçalanmalarını takiben Çin topraklarında yerleşmelerinden söz edilmektedir. Ayrıca başlıca Hun boylarının adları verilmekte, devlet teşkilatı ve Çin ile olan ilişkilerinden bahsedilmektedir. Metnin sonunda da tarihinin yorumu yer almaktadır. MS 4. yüzyıl başlarında yeniden güçlenip devlet kuran Hunların bu sürece kadar yaşadıkları gelişimi değerlendirme açısından metnin önemli olduğu kanaatindeyiz. Bu bağlamda araştırmamızda, belgedeki bilgilerden yola çıkılarak MS 200-296 yılları arasında Hunların siyasi sosyal yapısı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Jin Shu, Bei Di, Xiong-nu, Hun, Hun Devlet Teşkilatı.

AN OVERALL EVALUATION OF THE HUNS (XIONG-NU) IN THE 3RD CENTURY AD ACCORDING TO JIN SHU

ABSTRACT

Jin Shu (*Dynastic Histories of the Jin*), includes the historical records of the West (AD 265-317) and East Jin (AD 317-420) Dynasties, conveys the events of the period. Also, *Jin Shu* especially gives information about the political powers of the 16 states that 3 of which are Chinese originated and 13 of them are non-Chinese originated. Xiong-nu (Hun), Xian-bei, Di and Qiangs are regarded as the influential communities of the period. In our work, Xiong-nu (Hun) part under the Bei Di (North Di) title in the 67. monography of the 97. chapter in *Jin Shu* will be taken as the main sources. In the document, the identity of Xiong-nu community and their settlement in Chinese territory after their collapse in the middle of the Han Dynasty (BC 206- AD 220) period are mentioned. Besides, names of the important Hun tribes, state structure and their relations with China are mentioned. At the end of the monograph, the comment of the historian takes place. We assume that the document is so important because it contains the accounts about the Huns till their reestablishment stage at the first years of 4th century AD for that reason, in our work, the socio-political structure of Huns between 200-296 will be exposed by taking the information in the document as the reference.

Key Words: Jin Shu, Bei Di, Xiong-nu, Hun, The State Organization of the Huns.

GİRİŞ

*Jin*¹ *Shu*'daki² monografide aktarılan bilgilere geçmeden önce, bu Çin resmi hanedan kaydı ile ilgili genel bir bilgi vermenin yerinde olacağı kanaatindeyiz. Jin Hanedanı'nın tarihinin kaydedildiği ve dönemin resmi tarih kaydı sayılan *Jin Shu*, Tang Hanedanı (MS 618-907) döneminde, Fan Xuanling ile birlikte birçok kişi tarafından

* Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, E-posta: semaorsoy@yahoo.com

¹ Çince karakterlerin transkripsiyonunda pinyin sistemi kullanılmıştır.

² *Jin Shu*'nun birçok nüshası bulunmaktadır. Çalışmamızda, 1974 yılında Pekin'de yayınlanmış olan Zhong-hua Shu Jü nüshasındaki metin esas alınmıştır.

hazırlanmıştır. Tang Hanedanı İmparatoru Taizong'un (MS 627-649) Zhen Guan saltanat devresinin 20. yılında (MS 646) yazılmaya başlanmış, aynı saltanat devresinin 23. yılında (MS 648) üç yıldan kısa bir zamanda tamamlanmıştır.³ Eserin yazımında görev alan 21 kişi içinde, Fang Xuanling, Chu Sui Liang, Xü Jing Zong, Ling Hu De Fen, Jing Bo, Lai Ji, Li Chun Feng, Li Yi Fu, Cui Xin Gong gibi isimler sayılabilir. Bu tarihçilerden Li Chun Feng, *Tian Wen*, *Lü Li* ve *Wu Xing* olmak üzere üç tane *Zhi*'yi kendine özgü bir biçimde yazmıştı. Jing Bo, onun bu tarih yazma şeklini geliştirmişti, ancak ne yazık ki bu tarz nesilden nesile aktarılamamıştır.⁴ Tang Hanedanı İmparatoru Tai Zong, eserdeki Xuan Di ve Wu Di kayıtları ile Lu Ji ve Wang Xi Zhi biyografilerini yazmıştı.⁵ Batı Jin (MS 265-317) ve Doğu Jin (MS 317-420) hanedanlarının tarihi olaylarının kaydedildiği *Jin Shu*, 10 bölüm *Ben Ji*, 20 bölüm *Zhi*, 70 bölüm *Lie Zhuan* ve 30 bölüm *Zai Ji* olmak üzere toplam 130 bölümden oluşmuştur. *Zai Ji* bölümünde, hanedan sınırları dışındaki olaylar anlatılmış, özellikle 16 devletin siyasi güçleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Jin Hanedanı'nın tarihi ile ilgili olarak yirmiden fazla kitap yazılmış, ancak Tang Hanedanı'nın ilk yıllarında bazıları kaybolmuştur. Mevcut kitapların sayısı çok olmasına rağmen içerdikleri bilgileri yetersiz bulan İmparator Tai Zong, *Jin Shu*'nun yeniden yazılması için emir vermiştir. Kitap yazılırken, Jin Hanedanı'na ait dokümanlardan faydalanılmış, özel tarihler dışında ayrıca mevkiler, törenler, günlük yaşam hakkında da bilgilere yer verilmiştir. Seçici davranılarak kullanılan belgelerle birlikte özenli bir çalışma yapılmıştır. Kitabın yazımında Zang Rongxü'nün *Jin Shu*'su temel kaynak olarak kullanılmıştır.⁶ Ayrıca toplanan çeşitli hikâyeler de kaydedilmiş ve ilaveler yapılmıştır. Böylece hazırlanan Jin Hanedanı tarihi nitelikli bir referans kaynağı olmuştur.

Jin Shu'daki 97. Monografi 67. Kısım "Dört Yi"⁷ içinde "Bei (Kuzey) Di" başlığında Xiong-nu(Hunlar) ile ilgili metin⁸, kısa olmasına rağmen, verdiği bilgiler açısından önemlidir. Daha önce çeşitli çalışmalarda bu kayıttan yararlanılmış ancak bilgilerin tamamını içeren bir araştırmaya rastlanmamıştır. Çalışmamızda, belgedeki bilgiler ışığında MS 200-296 yılları arasında Hunların yaşadıkları siyasi olaylar, buldukları coğrafi bölgeler, boyları hakkındaki bilgiler neşredilecektir.

Monografideki bilgiler, "*Xiong-nu(Hun) soylarının hepsine Bei (Kuzey) Di denilmektedir*"⁹ ifadesi ile başlamakta, topraklarının kuzeyden güneye, doğudan batıya uzandığı yerler verilmektedir.

Belgeye göre, Hunların toprakları güneyde Yan-zhao ile bağlantılı, kuzeyde Sha-mo'ya (Çöl) uzanmakta, doğuda *Dokuz Yi* ile bağlantılı, batıda *Altı Rong*'a¹⁰ uzanmaktaydı.¹¹

Metinde coğrafi yerleşim ana hatları ile verildikten sonra Xiong-nuların aldıkları isimlerden bahsedilmektedir. Xia Hanedanı¹² döneminde "Xün-yü", Yin¹³ Hanedanı devrinde "Gui-fang", Zhou Hanedanı¹⁴ döneminde "Xian-yün", Han Hanedanı¹⁵ devrinde "Xiong-nu" olarak adlandırıldıkları kaydedilmektedir.¹⁶ Bu bilgi, Çin kaynaklarında farklı dönemlerde geçen Hun adlarındaki değişikliklerin anlaşılması adına çok önemlidir. İsimlerin neden değiştiğine dair bir açıklama yapılmamasına rağmen yıllar içindeki adlandırmanın belirtilmesi, Han Hanedanı dönemi itibari ile "Hun" isminin kayıtlarda "Xiong-nu" olarak yer aldığı bilgisi ve MÖ 2205 yılında Hunların varlığından söz ediliyor olması bundan sonraki çalışmalara da ışık tutacak bir nitelik taşımaktadır diyebiliriz.

Hunların Qian (Önceki) Han dönemi (MÖ 206-MS 24) sonundan Batı Jin devri hükümdarlarından Hui Di (290-306) zamanına kadar yaşadıkları siyasi olaylar hakkında kısa olarak bilgi verilmektedir.

Önceki Han dönemi sonunda, Hunlarda büyük karışıklık çıktığı, beş *Chan-yü*'nün¹⁷ çekişmeye başladığı, aynı zamanda Hu-han-ye *Chan-yü*'nün topraklarını kaybederek halkı ile birlikte Han Hanedanı'na gelip tabi

³ *Jin Shu*, Önsöz, s. 1.

⁴ *Jin Shu*, Önsöz, s. 1.

⁵ Aynı yer.

⁶ *Jin Shu*, Önsöz s. 2.

⁷ "İ" sözcüğü, Çin'in doğusundaki yabancıları ifade etmektedir. Qun-Qiu (İlkbahar Sonbahar) dönemi (MÖ 722- MÖ 484) sonrası kullanılmaya başlanmıştır. *Ci Yuan (Çince Sözlük)*, Taiwan Shang-wu Yayınevi, Taiwan, 1979, s. 713.

⁸ Kaynaktaki Hun kısmı, 2548-2551 sayfaları arasında yer almaktadır.

⁹ *Jin Shu* 97, s. 2548.

¹⁰ "Rong" sözcüğü, Çin'in batısındaki yabancıları ifade etmektedir. *Ci Yuan*, s. 1183.

¹¹ *Jin Shu* 97, s. 2548.

¹² MÖ 2205 yılından MÖ 1766 yılına kadar 439 yıl hüküm süren Çin hanedanı.

¹³ Çin'de MÖ 1766 yılından itibaren Shang Hanedanı (MÖ 1766-MÖ 1122) hüküm sürmekteydi, hanedanın adı MÖ 1401'de Yin olarak değiştirilmiştir ve Yin Hanedanı, MÖ 1401 yılından MÖ 1122'ye kadar 279 yıl hüküm sürmüştür.

¹⁴ Çin'de, MÖ 1122 yılından MÖ 255 yılına kadar 867 yıl başta kalan hanedan.

¹⁵ Çin'de MÖ 206-MS 220 tarihleri arasında hüküm süren hanedan.

¹⁶ *Jin Shu* 97, s. 2548.

¹⁷ Çincesi, "單于" olarak yazılan sözcükteki "單" karakterinin "dan", "shan", "chan" okunuşları mevcuttur. Hun hükümdarlarına verilen bu unvanın transkripsiyonunda farklılıklar hep görülmüştür. Oysa karakterin nasıl okunması gerektiği ile ilgili Çince sözlükteki açıklama nettir: "Han Hanedanı döneminde Hunların başında bulunan yönetici Chan-yü'dür". *Ci Yuan*, s. 535.

olduğu belirtilmektedir. Böylece kuzey sınırlarında düzen sağlandığı ifade edilmekte ve Hunların 5.000 küsür boy ile Shou-fang bölgesine geldikleri ve Han Hanedanı'ndan kişiler ile karışık olarak oturdukları kaydedilmektedir.¹⁸

Çin'de MS 220 yılında, “Üç Devlet Dönemi” başlamıştır. MS 265 tarihine kadar sürecek bu devirde, batıda Wu, güneybatıda Shu ve kuzeyde Wei Devleti kurulmuştu. Belgede, Wei Devleti dönemi (MS 220-264) sonunda, *Büyük Generallerin* idaresinde beş bölgeye yayılan Hunların sayısı ve yaşadıkları yerler şu biçimde kaydedilmiştir:

“*Sol Kanat Büyük Generali* 10.000’den fazla obayı idare ediyor, Tai-yüan’de oturuyordu, burası eskiden Zi-shi ilçesi idi. *Sağ Kanat Büyük Generali* 6.000 küsür kabile ile Qi ilçesinde, *Güney Kanadı Büyük Generali* 3.000’den fazla oba ile Pu-zi ilçesinde, *Kuzey Kanadı Büyük Generali* 4.000 küsür oba ile Xin-xing ilçesinde, *Merkez Kanat Büyük Generali* 6.000’den fazla oba ile Da-ling ilçesinde ikamet ediyordu.”¹⁹

Bu bilgiden generallerin liderliğinde yaklaşık 29.000’den fazla kabilenin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Metinde, Batı Jin Hanedanı hükümdarı Wu Di (265-289) zamanına gelindiğinde, yaşanan olaylar şu biçimde ifade edilmektedir:

“Wu Di başa geçtikten sonra, [Çin] sınırları dışındaki Xiong-nu (Hunlardan) Da-shui, Sai-ni, Hei-nan ve diğerleri 20.000’den fazla kabile ile [Çin’e] geldiler. İmparator onları memnuniyetle karşılayarak Nehrin batısındaki I-yang-cheng’in aşağı kısımlarına yerleştirdi. Jin hanedanından kişilerle karışık oturmalarını sağladı. Böylece Ping-yang, Xi-he, Tai-yüan, Xin-xing, Shang-dang, Le-ping illerinin tümüne [Xiong-nu (Hunlar)] yerleşmiş oldu.”²⁰

Belgede verilen bilgiler doğrultusunda, MS 3. yüzyıl ortalarında Hunların Çin topraklarında geniş bir alana yerleştikleri görülmektedir. Çin’in kuzeybatısında nüfus olarak çoğalmaya başlayan Hunlar ile ilgili aktarılanlar şu şekilde devam etmektedir:

“Tai-shi [saltanat devresinin] 7. yılında (MS 271), *Chan-yü* Meng isyan çıkardı, Kong-xie-cheng’a yerleşti. [İmparator] Wudi yüksek rütbeli bir memur olan He Jian’i görevlendirdi. [He] Jian kurnazca bir plan yapmayı düşündü, Meng’in askerleri iyi savaşçı olduğundan sayıları hiç de az olmayan bir ordu oluşturarak gizlice anlaştığı Sol Bölgenin lideri Li Ge’ya Meng’ı öldürttü. Böylece Xiong-nu (Hunlar) teslim oldular, birkaç yıl tekrar ayaklanmaya cesaret edemediler. Daha sonraları nefretleri arttığından çeşitli bölgelerdeki valileri öldürdüler. Çin içlerine gelerek bölgeye yerleşmeye başladılar. Yüksek makamda bir memur olan Xi-he’lı Guo Chen imparatora bir rapor sunarak bölgedeki durumu şöyle ifade etmiştir: “Rong ile Tiler güçlü ve zalimdirler. Her dönemde tehlike yaratmışlardır. Wei [Hanedanı’nın] ilk günlerinde nüfus az olduğundan, kuzeybatı bölgelerimize Ronglar yerleştirilmiştir. Bugün bize itaat ediyor gibi görünmekle beraber yüzyıl sonra mutlaka tehlike yaratacaklardır. Onların süvarileri Ping-yang ve Shan-tang’dan hareketle üç gün geçmeden Meng-chü, Bei-di, Hi-he, Tai-yüan, Feng-i, An-ding, Shang-jun bölgelerine gelip Dilerin merkezi yapabileceklerdir. Bunun için yabancıları sınırlarda yerleştirmeliyiz. Böylece onları kontrol edebiliriz” demiştir. Ancak imparator memnun olmamıştır.”²¹

Burada Guo Chen’in aslında ileriye gören biri olduğu ve 100 yıl değil yaklaşık 20 yıl sonra Çin içlerinde yaşayan yabancı kavimlerin ayaklanarak Çin’de “5 Kavim 16 Devlet Dönemi”ni başlattıkları görülecektir.

Metinde, yaklaşık on yıl sonraki gelişmeler, Hunların Çin içlerine gelip yerleşmeleri şu şekilde kaydedilmiştir:

“Tai-kang [saltanat devresinin] 5. yılına (MS 284) gelindiğinde, Xiong-nu (Hunlardan) Tai-a-hou’nun liderlik ettiği boy 29.300 kişi olarak [Çin’e] tabi olmak için geldiler. 7. yılda (MS 286), Xiong-nu (Hun) kabilelerinden Dou Tai-fu ile Wei Sha ve diğerleri her biri liderlik ettiği soylarla büyüklü küçüklü toplam 100.000’den fazla kişi ile geldiler. Ertesi yıl (MS 287), Xiong-nu (Hun)lardan Da Dou-de Yi-yü-jü ve diğerleri büyüklü küçüklü 11.500 kişi, 22.000 baş sığır, 15.000 koyun ile Çin’e geldiler. İmparator onları memnuniyetle kabul etti.”²²

¹⁸ *Jin Shu* 97, s. 2548.

¹⁹ *Aynı yer.*

²⁰ *Jin Shu* 97, s. 2549.

²¹ *Aynı yer.*

²² *Jin Shu* 97, s. 2549.

Böylece Çin içlerine yerleşen Hun nüfusunun yeni gelen 140.800 kişi ile birlikte birkaç yıl içinde daha da arttığı görülmektedir. Metinde siyasi olaylar ile ilgili olarak en son MS 295-296 yılına ait bilgi şöyle yer almaktadır:

“[Batı Jin hükümdarı] Hui Di'nin Yuan-kang [saltanat devresinin] ortalarında (MS 295), Xiong-nu(Hunlardan) Hao San Shang-tang'a saldırdı, valiyi öldürdü. Shang-jun'e girdi. Ertesi yıl (MS 296), Hao [San'ın] erkek kardeşi Tu Yuan, Feng-i [ve] Bei-di'deki Qianglar ile iki ilde isyan çıkardılar. Bundan sonra Bei (Kuzey) Diler güçlerini arttırdı, merkezde karışıklık çıktı.”²³

Bu gelişmeleri takiben Çin'de ayaklanmaların sayısı artmış ve Çinli olmayan 5 kavim ki bunlar Hunlar, Xian-beiler, Jieler, Tiler ve Qianglardır, 13 tane devlet kurmuştur.

Metinde kısaca anlatılan bu olayların yanı sıra ayrıca Hunların boylarından ve bu boyların siyasi teşkilatlanmadaki yerlerinden de bahsedilmektedir. Bu bilgiler şu biçimde kaydedilmiştir:

“Bei (Kuzey) Dilerin boyları çok çeşitlidir, Du-ge, Xian-zhi, Kou-tou, Wu-tan, Chi-le, Han-zhi, Hei-lang, Chi-sha, Yü-bing, Wei-suo, Tu-tong, Bo-mie, Qiang-qü, He-lai, Zhong-qi, Da-lou, Yong-qü, Zhen-shu, Li-jie olmak üzere toplam 19 önemli soyu bulunmaktadır. Bunlar içinde en savaşçı ve asil olanı Tu-ge'dir. Bu özelliklerinden dolayı mensupları *Chan-yü* olur, tüm soylar arasında en nüfuzlu soydur. Onların(Hunların) ülkesinde, *Sol Xian Beyi*, *Sağ Xian Beyi*, *Sol Yi-li Beyi*, *Sağ Yi-li Beyi*, *Sol Yü-lu Beyi*, *Sağ Yü-lu Beyi*, *Sol Jian-shang Beyi*, *Sağ Jian-shang Beyi*, *Sol Shuo-fang Beyi*, *Sağ Shuo-fang Beyi*, *Sol Du-lu Beyi*, *Sağ Du-lu Beyi*, *Sol Xian-lu Beyi*, *Sağ Xian-lu Beyi*, *Sol An-le Beyi*, *Sağ An-le Beyi* olmak üzere toplam 16 beylik bulunmaktadır, hepsi de *Chan-yü*'nün oğulları, erkek kardeşleridir. Beyliklerden *Sol Xian Beyliği* en önemli olanıdır, veliaht da bu (makamda) ikamet eder. Onların (Hunların) dört ailesi bulunmaktadır, bunlar Hu-yan, Bu, Lan, Qiao'dur. En soylu olanı Hu-yan'dır, *Sol Ri-jü*, *Sağ Ri-jü* makamında bulunur. Bu ailesi *Sol Jü-qü*, *Sağ Jü-qü* makamında yer alır, Lan ailesi *Sol Dan-hu*, *Sağ Tan-hu* makamındadır. Qiao ailesi *Sol Du-hou*, *Sağ Du-hou* makamında bulunmaktadır. Ayrıca Jün-yang, Jü-qü gibi makamlar da teşkilatlanmada yer almaktadır, bunlar Merkezi Ülkenin (Çin'in) memuriyet sistemine benzemektedir. Onların (Hunların) ülkesinde Qi-wu ailesi, Le ailesi vardır, hepsi cesur, güçlü, isyancıdırlar.”²⁴

Başlangıçta belirttiğimiz gibi monografideki Hun kısmı, kısa bir metinden oluşmasına rağmen aktardığı bilgiler açısından detaylar içeriyor olması büyük önem arz etmektedir. Belge, MS 3. yüzyılda Çin içlerine gelerek yerleşen, burada yeniden güçlenmeye başlayan ve 4. Yüzyılda Çin'de yeniden devletler kuran Hunların yaklaşık 100 yıl boyunca yaşadıklarını özet biçimde öğrenmemizi sağlamaktadır. Çin'deki Wei Devleti dönemi (MS 220-264) sonunda beş generalin liderliğinde takribi 29.000'den fazla Hun kabilesinin Çin içlerinde ikamet etmeye başladığı bilgisi aktarılmaktadır. Daha sonra Batı Jin Hanedanı hükümdarı Wu Di devrine (MS 265-289) gelindiğinde 20.000'den fazla kabilenin Çin topraklarında yerleştikleri ifade edilmektedir. Böylece yıllar içinde Çin içlerinde nüfusu artan, gücünü toplayıp siyasi birlik kurmak adına harekete geçen Hunlar hakkında genel bir bilgi sahibi olma şansına erişilebilmektedir.

Hunların siyasi faaliyetleri ile ilgili aktarılan bilgilere ek olarak metinde, Hunların farklı dönemlerdeki isimlerinin verilmiş olması da oldukça mühimdir. Çin'deki Xia Hanedanı döneminden itibaren Hunların hangi dönemde nasıl adlandırıldığı kaydedilmiştir. Belgede aktarılan bilgilere göre Hunlar için “Xün-yü”, “Gui-fang”, “Xian-yün”, “Xiong-nu” gibi adlandırılmaların neye göre yapıldığı? neden değiştiği hakkında bir açıklama olmasa da değişik devirlerdeki okunuşların verilmesi, Han Hanedanı dönemi ile birlikte “Hun” adının Çin kaynaklarında “Xiong-nu” olarak geçtiği bilgisi bundan sonra yapılacak çalışmalar için aydınlatıcı olacaktır diyebiliriz. Ayrıca MÖ 2205 yılından itibaren Hunların varlığından söz ediliyor olması da önem taşımaktadır denilebilir.

Metinde ayrıca Hunların toplam 19 boyunun adının kaydedilmiş olması değerli bir bilgi niteliği taşımaktadır. Bunun yanı sıra 16 Beyliğin sıralanması Hun siyasi teşkilatındaki yapılanmanın aydınlığa kavuşması için mühim bir veridir. Bu aktarılanlara ilave olarak, Hunların dört soylu ailesi Hu-yan, Bu, Lan ve Qiao'nun verilmesi, bunların siyasi teşkilatta yer aldıkları makamların belirtilmesi de belgenin değerini arttırmaktadır. İleride bu aktarılan bilgiler ile Çin'in resmi hanedan kayıtlarından *Shi Ji*, *Han Shu* ve *Hou Han Shu*'da yer alan Xiong-nu(Hun) monografilerinin tümünün karşılaştırması yapılarak Hunlar ile ilgili bilgilerin toparlanmasının gerekli olduğu düşüncesindeyiz.

²³ *Jin Shu* 97, s. 2550.

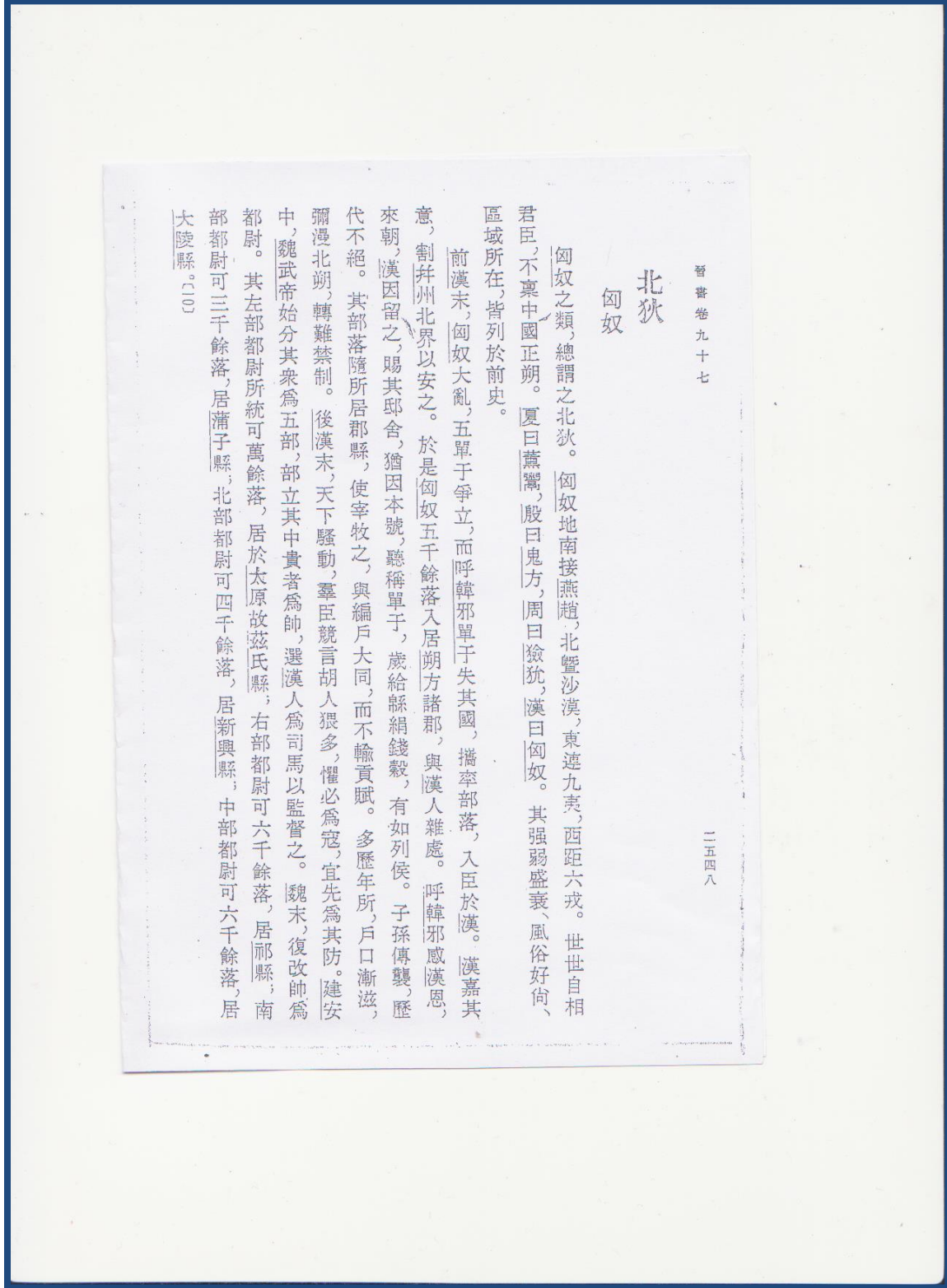
²⁴ *Jin Shu* 97, s. 2549-2550.

KAYNAKÇA

Ci Yuan (Çince Sözlük), Taiwan Shang-wu Yayınevi, Taiwan, 1979.

Fan Xuan Ling vd., *Jin Shu*, Zhong-hua Shu Jü nüshası, Pekin, 1974.

EK

武帝踐阼後，塞外匈奴大水，塞泥、黑難等二萬餘落歸化，帝復納之，使居河西故宜陽城下。後復與晉人雜居，由是平陽、西河、太原、新興、上黨、樂平諸郡靡不有焉。泰始七年，單于猛叛，屯孔邪城。武帝遣婁侯何楨持節討之。楨素有志略，以猛衆凶悍，非少兵所制，乃潛誘猛左部督李恪殺猛，於是匈奴震服，積年不敢復反。其後稍因忿恨，殺害長史，^三漸爲邊患。侍御史西河郭欽上疏曰：「戎狄強橫，歷古爲患。魏初人寡，西北諸郡皆爲戎居。今雖服從，若百年之後有風塵之警，胡騎自平陽、上黨不三日而至孟津，北地、西河、太原、馮翊、安定、上郡盡爲狄庭矣。宜及平吳之威，謀臣猛將之略，出北地、西河、安定，復上郡，實馮翊，於平陽已北諸縣募取死罪，徙三河、三魏見士四萬家以充之。裔不亂華，漸徙平陽、弘農、魏郡、京兆、上黨雜胡，峻四夷出入之防，明先王荒服之制，萬世之長策也。」帝不納。至太康五年，復有匈奴胡太后厚率其部落二萬九千三百人歸化。七年，又有匈奴胡都大博及萎莎胡等各率種類大小凡十萬餘口，詣雍州刺史扶風王駿降附。明年，匈奴都督大豆得一育鞠等復率種落大小萬一千五百口，牛二萬二千頭，羊十萬五千口，車廬什物不可勝紀，來降，并貢其方物，帝並撫納之。

北狄以部落爲類，其入居塞者有屠各種、鮮支種、寇頭種、烏譚種、赤勒種、捍姪種、黑狼種、赤沙種、鬱鞮種、萎莎種、禿童種、勃蔑種、羌渠種、賀賴種、鍾鼓種、大樓種、雍屈種、

真樹種、力羯種，凡十九種，皆有部落，不相雜錯。屠各最豪貴，故得爲單于，統領諸種。其國號有左賢王、右賢王、左奕蠡王、右奕蠡王、左於陸王、右於陸王、左漸尙王、右漸尙王、左朔方王、右朔方王、左獨鹿王、右獨鹿王、左顯祿王、右顯祿王、左安樂王、右安樂王，凡十六等，皆用單于親子弟也。其左賢王最貴，唯太子得居之。其四姓，有呼延氏、卜氏、蘭氏、喬氏。而呼延氏最貴，則有左日逐、右日逐，世爲輔相；卜氏則有左沮渠、右沮渠；蘭氏則有左當戶、右當戶；喬氏則有左都侯、右都侯。又有車陽、沮渠、餘地諸雜號，猶中國百官也。其國人有綦母氏、勒氏，皆勇健，好反叛。武帝時，有騎督綦母倪邪伐吳有功，遷赤沙都尉。惠帝元康中，匈奴郝散攻上黨，殺長吏，入守上郡。明年，散弟度元又率馮翊、北地羌胡攻破二郡。自此已後，北狄漸盛，中原亂矣。

史臣曰：夫宵形稟氣，是稱萬物之靈；繫土隨方，迺有羣分之異。蹈仁義者爲中寓，肆凶獷者爲外夷，譬諸草木，區以別矣。夷狄之徒，名教所絕，闕邊候隙，自古爲患，稽諸前史，憑陵匪一。軒皇北逐，唐帝南征，殷后東戡，周王西狩，皆所以禦其侵亂也。嬴劉之際，匈奴最強；元成之間，呼韓委質；漢嘉其節，處之中壤。歷年斯永，種類逾繁，舛號殊名，不可勝載。爰及泰始，匪革前迷，廣開塞垣，更招種落，納萎莎之後附，開育鞠之新降，接帳連

鞬，充郊掩旬。既而沸脣成俗，鳴鐃爲羣，振鴉響而挺災，恣狼心而逞暴。何楨縱策，弗沮於
 姦萌；郭欽馳疏，無救於妖漸。未環星紀，坐傾都邑，黎元塗地，凶族滔天。迹其所由，抑武皇
 之失也。吐谷渾分緒僞燕，遠辭正嫡，率東胡之餘衆，掩西羌之舊宇，網疏政暇，地廣兵全，
 廓萬里之基，貽一匡之訓，弗忘忠義，良可嘉焉。吐延夙標宏偉，見方於項籍，始違朝化，遽
 天於姜聰，高節不羣，亦殊藩之秀也。葉延至孝，寄新哀於射草，辟奚深友，邁古烈於分荆；
 視連蒸蒸，光奉先之義；視罷矯矯，蘊經時之略；洛干童幼，早擅英規，未騁雄心，先摧凶手，
 奉順者必敗，豈天亡晉乎！且渾廐連枝，生自邊極，各謀孫而翼子，咸革裔而希華。廐胤姦
 凶，假鳳圖而竊號，渾嗣忠謹，距龍涸而歸誠。懷姦者數世而亡，資忠者累葉彌劭，積善餘
 慶，斯言信矣。

贊曰：逝矣前王，區別羣方。叛由德弛，朝因化昌。武后升圖，智昧遷胡。遽淪家國，
 多謝明謨。谷渾英奮，思矯積運；克昌其緒，實資忠訓。

校勘記

〔一〕 依羅遺詣龕 御覽七八一引「遣」下有「使」字。

〔二〕 督郵 周校 當照慕容廆載記作「督護」。按：通鑑八一亦作「督護」。

列傳第六十七 校勘記

二五五

- 〔三〕咸寧三年復來。〔註〕咸寧建元在太康太熙之前，本傳先後互倒。
- 〔四〕至武帝元康初復來貢獻。〔註〕武紀獻楛矢石磐在咸寧五年。「元康」為惠帝年號，大誤。按：咸寧五年十二月使來，翌年春即改元太康，疑「元康」為「太康」之誤。
- 〔五〕乖別甚易。「易」，各本均作「異」，但宋書、魏書、通典、北史、通志一九五均作「易」，今據改。
- 〔六〕視羆。「羆」，各本均作「熊」，今據下文及魏書、北史吐谷渾傳改。
- 〔七〕胡國。〔註〕通鑑作「胡園」。
- 〔八〕乞伏熾磐。「磐」，各本均作「盤」，唯殿本作「磐」，今從殿本，以歸一致。
- 〔九〕戢死絕。「絕」字疑衍。〔冊府一〇〇〇〕引無。
- 〔一〇〕居大陵縣。「大」，各本作「太」，據地理志上、劉元海載記改「大」。
- 〔一一〕殺害長史。〔周校〕「長吏」誤「長史」。

中華書局

